

Aan Fractievoorzitters Provinciale Staten Zuid-Holland

Datum 27 maart 2019

Betreft Advies en aanbod Economic Board Zuid-Holland ten behoeve van collegevorming

cc Commissaris van de Koning

Geachte fractievoorzitters,

Van harte gefeliciteerd met uw (hernieuwde) benoeming als lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Via deze brief vragen wij, ondernemers en bestuurders van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden uit Zuid-Holland, uw aandacht voor het position paper dat wij hebben opgesteld. Hierin schetsen wij ons beeld van de opgaven waar Zuid-Holland voor staat, hoe de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) een bijdrage wil leveren en op welke wijze het nieuwe college van Gedeputeerde Staten een impuls kan geven aan het realiseren van deze gezamenlijk opgaven.

De unieke kracht van het Zuid-Hollandse vestigingsklimaat is dat we binnen een straal van 40 km beschikken over de kennis, vaardigheden, infrastructuur en instituties om te anticiperen op de vernieuwing van de economie. De EBZ zet de netwerkkracht, denkkraft en lobbykracht van de boardleden graag in om deze aanwezige competenties van wereldklasse onderling te verbinden. Zo kunnen we uitdagingen oppakken, nieuwe verdienmodellen realiseren en onze motorfunctie versterken.

Zuid-Holland is namelijk de belangrijkste motor van de Nederlandse economie. Maar deze motor hapert, met alle gevolgen van dien voor welvaart en welzijn van veel Zuid-Hollanders en Nederland als geheel. De afgelopen tien jaar bleef de economische groei achter bij andere topregio's. Ook heeft de regio te maken met grote knelpunten op de arbeidsmarkt.

Tegelijk wordt de regio geconfronteerd met grote veranderingen op energie, digitalisering, circulariteit en duurzaamheid. Op deze thema's heeft de regio een sleutelpositie binnen Nederland en Europa. Het is daarom van groot belang dat we als regio slim en adequaat op deze ontwikkelingen inspelen.

De afgelopen jaren heeft zich een intensieve en wat ons betreft zeer gewaardeerde samenwerking ontwikkeld tussen de Provincie Zuid-Holland en de EBZ. Graag continueren wij deze uitstekende samenwerking met de Provincie Zuid-Holland als één van de belangrijkste partners aan publieke zijde.

Vanuit de hierboven genoemde opgaven adviseren we de Provincie Zuid-Holland vier kernpunten in het nieuwe coalitieakkoord te adresseren.

- **Samenwerken loont:** Het gebrek aan samenwerking in de regio tussen overheden, maar ook binnen de zogenaamde triple helix (bedrijven, onderwijs, overheden) zette Zuid-Holland jarenlang op achterstand. De afgelopen jaren is een duidelijke kanteling te zien en wordt de noodzaak tot samenwerking steeds meer ervaren. De totstandkoming van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), de samenwerking tussen Provincie Zuid-Holland en MRDH, de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter en de Economic Board zelf zijn hiervan belangrijke

voorbeelden. Kies daarom ook in de volgende collegeperiode voor de verdere versterking van de regionaal economische samenwerking.

- **Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt:** Onze regio staat voor grote arbeidsmarkttuitdagingen. De EBZ heeft samen met Provincie Zuid-Holland onderzoek gedaan naar deze opgaven. Ook heeft de Provincie op basis van dit onderzoek middelen ter beschikking gesteld om een human capital akkoord op te stellen. De board ziet een cruciale rol voor de Provincie om de uitvoering van dit akkoord mogelijk te maken en adviseert 5-8 mln per jaar hiervoor te reserveren.
- **Financiële middelen voor vernieuwing van de economie:** De afgelopen jaren heeft de provincie veel middelen vrijgemaakt om de vernieuwing van de economie aan te jagen. En met succes: op de innovatieranking van ING steeg de regio van de één na laatste plaats in 2014 naar de 2e plaats in 2018. We pleiten ervoor de komende periode hiermee door te gaan. De EBZ steunt in dit verband het advies van de Europese Investeringsbank (EIB) om de oprichting van een zogenaamd Multisectorfonds te verkennen en ziet Provincie Zuid-Holland als een logische partij om dit te initiëren samen met regionale partners.
- **Bereikbaarheid:** Aantrekkelijke en goed bereikbare woon- en werkomgevingen zijn een belangrijke troef om talent aan te trekken en te binden. Inzet van Provincie Zuid-Holland is nodig voor bekostiging van infrastructuur zoals de viersporigheid tussen Leiden en Dordrecht en eenduidige aansturing van de verschillende initiatieven op gebiedsontwikkeling en bereikbaarheid. Ook adviseert de board actie op bundeling van initiatieven op slimme mobiliteit.

In het position paper in de bijlage zijn deze punten verder uitgewerkt.

Uiteraard zijn wij bereid om ons advies toe te lichten en met u hierover in gesprek te gaan. Wij stellen onze kennis, expertise en tijd graag ter beschikking zodat u de EBZ kunt benutten als het coördinatieplatform waar u de triple helix partners treft om die gemeenschappelijke visie verder te ontwikkelen en afspraken te maken.

Met vriendelijke groet,

Jan Kees de Jager
Voorzitter
Economic Board Zuid-Holland

Bijlage 1: Position Paper EBZ

Bijlage 2: Leden EBZ

Bijlage 1: Position Paper EBZ

De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) heeft de ambitie om dankzij nauwe samenwerking Zuid-Holland tot een van de slimste, schoonste, gezondste en sociaalste regio's ter wereld te maken. En om in onze eigen vernieuwing een voorbeeld te zijn voor anderen.

Met de haven, het tuinbouwcluster en de maakindustrie heeft onze regio een sleutelpositie binnen de grote ontwikkelingen op digitalisering, energie, circulair, gezondheid, waarop Nederland en Europa de komende jaren antwoorden moet formuleren en uitvoeren. Een sleutelpositie die een grote urgentie tot veranderen in zich draagt: veranderingen in Zuid-Holland hebben impact – in de regio, in Nederland en in Europa.

De board helpt deze ambitie te realiseren door netwerkkracht, denkkraft en lobbykracht te mobiliseren gericht op de belangrijkste economische speerpunten van de regio en de vernieuwingsopgaven.

- **Netwerkkracht** – dé plek waar bestuurlijke boegbeelden vanuit alle relevante publieke en private netwerken in Zuid-Holland het structurele gesprek voeren.
- **Denkkraft** – inzet van de netwerkkracht voor een eenduidige, op feiten gebaseerde en gedragen strategie.
- **Lobbykracht** – de regio gezamenlijk positioneren en strategische keuzes, kansen en knelpunten op de agenda zetten.

Visie op Zuid-Holland

Zuid-Holland is de **belangrijkste motor** van de Nederlandse economie. De cijfers spreken voor zich:

- 157 mld euro bijdrage aan het Bruto Nationaal Product – 21% van het nationale inkomen
- 73 mld euro Export - 24% van Nederlandse export
- 3,1 mld euro R&D – 22% van Nederlandse R&D

Deze **motor hapert**, met alle gevolgen van dien voor welvaart en welzijn van veel Zuid-Hollanders – 21% van de bevolking van Nederland – en Nederland als geheel. De afgelopen 10 jaar is Zuid-Holland 10% minder gegroeid dan Brabant en 15% minder dan Noord-Holland, liet recent onderzoek van ING (2018) zien. Dat zijn grote bedragen. Als de regio 10% meer was gegroeid, was het bruto regionaal product in 2018 15 mld euro hoger geweest.

Dat de motor hapert blijkt ook uit de grote knelpunten op arbeidsmarkt, zo laat onderzoek in opdracht van EBZ in samenwerking met Provincie Zuid-Holland zien:

- Eén op de vijf bedrijven in Zuid-Holland kan onvoldoende mensen vinden
- de arbeidsmarkt is versnipperd waardoor mensen moeilijk switchen tussen regio's en sectoren
- de regio heeft van alle provincies het op één na grootste onbenutte arbeidspotentieel: zowel werkloze mensen als werkenden die meer uren willen werken.

Een belangrijke oorzaak van de achterblijvende groei is het gebrek aan verbindingen. Samenwerking tussen sectoren en verbindingen tussen kennisinstututen- en bedrijfsleven komen nog onvoldoende tot stand. De fysieke verbindingen in en naar de regio zijn nog niet overal op orde om economische groei te kunnen faciliteren, zo bleek uit OESO-onderzoek (2016).

Tegelijk wordt de regio geconfronteerd met grote veranderingen op energie, digitalisering, circulariteit en duurzaamheid. Op deze thema's heeft de regio een sleutelpositie binnen Nederland en Europa:

- **Energie:** Regio is van doorslaggevend belang om de Nederlandse (en Europese) klimaatdoelstellingen te halen: eenderde deel van de CO2 uitstoot komt uit Zuid-Holland dankzij sterk op fossiele industrie gebaseerde economie met bijbehorende hoge CO2 uitstoot door de industrie. De inzet op schone technologieën is dus een kans voor de regio.
- **Digitalisering:** de regio is dé plek om quantumtechnologie verder te ontwikkelen en toe te passen. Grote sectoren als de haven (logistiek), tuinbouw, maakindustrie en maritiem kunnen alleen hun toppositie op wereldmarkt behouden en uitbouwen als ze op slimme en veilige wijze digitaliseren. De maakindustrie kan hierbij de digitalisering aanjagen. De regio, met Den Haag als uithangbord, is ook een internationaal het centrum voor vrede, recht en veiligheid. De digitale wereld brengt nieuwe uitdagingen en kansen met zich mee op het gebied van cybersecurity, internetvrijheid en online privacy.
- **Circulair:** de regio heeft infrastructuur om belangrijke rol te spelen in het circulair maken van de Nederlandse economie. Het gaat onder andere om het benutten van CO2 en reststromen, inzet van waterstof, elektrificatie van de industrie en inzet op een biobased industrie.
- **Gezondheid:** het tuinbouwcluster van vitaal belang voor voedselvoorziening Noord-West Europa; de hier ontwikkelde technologie kan ook internationaal vermarkt worden. Het life sciences cluster is één van de sterkste van Europa. Op het snijvlak van deze twee clusters ontwikkelt de regio initiatieven als leefstijlgeneeskunde.

De unieke kracht van het Zuid-Hollandse vestigingsklimaat is dat we binnen een straal van 40 km beschikken over de kennis, vaardigheden, infrastructuur en instituties om te anticiperen op de vernieuwing van de economie: bovengenoemde sectoren zitten op een steenworp afstand van elkaar en willen elkaars uitdagingen helpen oplossen. Denk aan de haven en het Westland op CO2 en warmte, of de kansen die het space-cluster biedt. Ook de innovatiekracht is op orde: uit recent ING onderzoek (2018) blijkt dat Zuid-Holland de op één na innovatiefste regio van Nederland is. Daar mag de regio trots op zijn: in 2014 stond de regio nog op de een na laatste plaats.

Strategie: verbind de knooppunten & investeer in vestigingsklimaat

De aanwezige sterktes combineren levert maatschappelijk én economisch veel op. Daar zet de EBZ zich voor in: door in regio aanwezige competenties van wereldklasse onderling te verbinden kunnen we transitie oppakken, nieuwe verdienmodellen realiseren en zo onze motorfunctie versterken. De board zet daarbij in op twee lijnen:

- het **vernieuwen van de economie** door het verbinden van de economische speerpunten met de grote opgaven en missies van de regio: digitalisering, energie, circulair en gezondheid.
- Investeren in een **excellent vestigingsklimaat**. De inzet op het vernieuwen van de economie rendeert alleen binnen een vestigingsklimaat dat deze verbindingen aanjaagt en faciliteert. Zo kan de regio talent en bedrijven, ook het MKB, die in een steeds internationaler speelveld acteren, vasthouden en aantrekken. Naast talent zijn drie thema's cruciaal voor de regio: bereikbaarheid, energievoorziening en stad en omgeving. In het Regionaal Investeringsprogramma heeft regio de prioriteiten op deze thema's bepaald.

Voor beide lijnen zijn goede samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden en geld voor financiering en bekostiging essentiële randvoorwaarden. Ook daarvoor maakt de board zich hard.

Vanuit dit strategisch kader gaat de EBZ graag door met de uitstekende samenwerking met Provincie Zuid-Holland als één van de belangrijkste partners aan publieke zijde.

Aanbod & advies EBZ

Graag maakt de EBZ concreet wat de board op deze sporen doet en adviseren we hoe de Provincie Zuid-Holland een impuls kan geven aan het realiseren van de strategie.

Samenwerken loont

Voorop staat dat **samenwerken loont!** Alleen door meer samen te werken vanuit een heldere en eenduidige structuur kunnen we als regio onze positie richting het Rijk en Europa versterken. De oprichting van de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter was hiervan de afgelopen jaren een mooi voorbeeld, net als de samenwerking tussen Provincie en MRDH.

Ook het kabinet erkent het belang van goede regionale samenwerking en vraagt gemeenten, provincies, kennisinstellingen en bedrijfsleven om tot gezamenlijke visie en afspraken te komen. De regio's die hierin slagen staan bij het kabinet vooraan in de rij voor het sluiten van integrale regiodeals over wonen, energie, bereikbaarheid en economie. In die samenwerking is een **rolvaste en betrouwbare provinciale overheid** van groot belang.

Wij vragen de provincie om de komende Statenperiode de gezamenlijk vastgestelde strategie bestuurlijk, beleidsmatig en ook financieel te ondersteunen en de EBZ te benutten als het coördinatieplatform waar u de triple helix partners treft om die gemeenschappelijke visie verder te ontwikkelen en afspraken te maken.

Dat kan door gebiedsgerichte aanpakken voor Haven en Greenport te steunen, draagvlak te creëren voor noodzakelijke maar soms lastige maatregelen. Door ruimte te bieden aan experimenten en steun voor het financieel rendabel maken van innovaties. Hieronder doen we hiervoor een aantal voorstellen.

Vernieuwen economie

In de Roadmap Next Economy (RNE) heeft de regio ambities voor de thema's Energie, Digitalisering, Circulair, Next Education en Next Society geformuleerd. De EBZ heeft deze ambities omarmd, agendeert strategische keuzes en dilemma's en zet de lobbykracht van de board in om als regio voortgang te boeken op de realisatie van deze ambities. De board trekt daarbij samen op met InnovationQuarter als coördinator en aanjager van de uitvoering van de Roadmap. Om deze ambities te halen is het cruciaal dat de sleutelspelers in Zuid-Holland deze ambities omarmen, verankeren in hun strategie en vanuit hun kerntaken operationaliseren.

Kernpunt daarbij is dat we als regio nationale en Europese doelen (bijvoorbeeld op CO2) als vertrekpunt nemen, maar ons **onderscheiden door daar sneller en beter dan andere regio's innovatie en economische activiteiten aan te verbinden**. Zo kunnen we bedrijven, banen en investeringen aantrekken, onze motorfunctie als regio behouden én in de keten nog veel meer klimaatimpact realiseren. Denk hierbij aan de Quantum Campus, het realiseren van warmte- en CO2-netten, het ontwikkelen van een energienetwerk waarin moeiteloze uitwisseling plaatsvindt van duurzame elektronen, moleculen en warmte en het produceren van groene waterstof. Duidelijk is dat de transitieopgaven niet zullen lukken zonder grootschalige publieke financiering.

De afgelopen jaren heeft de provincie veel middelen vrijgemaakt om de vernieuwing van de economie aan te jagen. We pleiten ervoor de komende periode hiermee door te gaan. De EBZ steunt in dit verband het advies van de Europese Investeringsbank (EIB) om een zogenaamd **Multisectorfonds** op te richten en ziet Provincie Zuid-Holland als een logische partij om dit te initiëren samen met regionale partners.

Het Multisectorfonds moet de totstandkoming van kapitaalintensieve transitieprojecten versnellen én meer privaat en publiek kapitaal naar de regio trekken. De investering vanuit de regio met risicodragende financiering kan zorgen voor een hefboomwerking richting Invest-NL en EIB. Een hefboom van minimaal vier op de regionale middelen moet mogelijk zijn. Het Multisectorfonds kan daarmee ook een aanzuigende werking hebben op grootschalige projecten die de transities in onze regio kunnen versnellen.

Excellent vestigingsklimaat

De **beschikbaarheid van mensen** is één van de grootste uitdagingen voor de regio. Zonder mensen geen groei, geen extra banen, geen transities. Deze uitdagingen op de arbeidsmarkt wil de EBZ samen met Provincie Zuid-Holland aanpakken door een regionaal human capital akkoord af te sluiten. De ambities:

- Koploper in Leven Lang Ontwikkelen
- De meest veerkrachtige arbeidsmarkt
- Onbenut arbeidspotentieel goed benutten

In harde cijfers zijn de doelen dat binnen 5 jaar 40.000 werknemers in staat kunnen worden gesteld zich te ontwikkelen, 1000 werkgevers geholpen hun arbeid beter te gebruiken en 45.000 flexwerkers een ontwikkelperspectief worden gegeven.

De board ziet een cruciale rol voor de Provincie om de uitvoering van dit akkoord mogelijk te maken. De EBZ adviseert de Provincie Zuid-Holland om **door te gaan met de human capital aanpak** en **5-8 mln per jaar** te reserveren voor de uitvoering. Dit geld is nodig voor de volgende zaken:

- Een robuuste uitvoeringsstructuur om projecten van de grond te krijgen, knelpunten op te lossen en de voortgang van deze ambitieuze maar noodzakelijke agenda te bewaken.
- Extra financiële middelen om projecten en initiatieven mogelijk te maken.

Deze uitvoeringskracht en middelen zijn nodig om beschikbare middelen van lokale en landelijke overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen te mobiliseren en te richten. Ter illustratie: de grote gemeenten geven jaarlijks tientallen miljoenen uit aan arbeidsparticipatie. Bedrijven in Zuid-Holland spenderen per jaar ca. 350 mln aan scholing van hun mensen. Voorbeelden van projecten waaraan met de nu beschikbaar gestelde middelen wordt gewerkt:

- Make IT work: mensen in enkele maanden omscholen richting een baan in de ICT
- SMITZH: opzetten van skills-labs waar om- en bijscholing wordt verbonden aan innovatie in de maakindustrie
- Greenport: herscholing van werkenden in de eigen sector en omscholing van werkenden uit krimpsectoren voor een baan in de Greenport

Aantrekkelijke en goed bereikbare woon- en werkomgevingen zijn een belangrijke troef om talent aan te trekken en te binden. En die is voor veel mensen binnenstedelijk in combinatie met goede voorzieningen en recreatiemogelijkheden. De groeivoorspellingen voor Zuid-Holland laten zien dat de komende jaren het aantal inwoners met 700.000 toeneemt. Dat vraagt grote en slimme investeringen in woningbouw én werklocaties op plekken als het stationsgebied Leiden, Central Innovation District/Binckhorst Den Haag, Schieoevers Delft, Central District/Feyenoord City Rotterdam en Spoorzone Dordrecht en in de bereikbaarheid en duurzaamheid van deze plekken. De Provincie Zuid-Holland is op deze thema's een belangrijke speler.

De board ziet op deze thema's de volgende aandachtspunten voor de provincie:

- Een schaa sprong in het openbaar vervoer is nodig om de hierboven genoemde locaties te ontsluiten. Dat vraagt investeringen in verschillende lijnen met als belangrijke drager volledige viersporigheid op het spoortraject Leiden-Dordrecht.
- De **bekostiging van investeringen en exploitatie** is een groot knelpunt. De regio werkt aan slimme constructies en meer bijdragen door de verschillende belanghebbenden en gebruikers, maar helemaal zonder overheids geld gaat het niet lukken middelen van andere partijen te mobiliseren. De board roept de Provincie op om ook zelf middelen te reserveren voor het bekostigen van de benodigde investeringen, en daarbij te kijken naar duurzame mobiliteit en niet naar modaliteit.
- Bouw pas woningen als duidelijk is hoe de mobiliteit geregeld wordt.
- Op diverse plekken in de regio lopen **smart mobility** initiatieven. Ons advies is deze te **bundelen in één programma** waardoor met meer slagkracht mobiliteitsinnovatie van de grond komt, we wellicht in staat zijn met minder geld mensen meer mobiliteit te bieden en de regio interessanter wordt voor internationale partijen.
- Een **heldere governance** van de uitvoering en tempo is nodig. De board heeft steun toegezegd bij de lobby voor nationale investeringen én slimme interventies om de beschikbare capaciteit beter te benutten, bijvoorbeeld door die piekvraag te sturen. Die lobby kan alleen effectief zijn als we als regio effectief georganiseerd zijn en met één verhaal komen.

Bijlage 2: Leden Economic Board Zuid-Holland

Dagelijks bestuur:

- Jan Kees de Jager, CFO KPN, voorzitter EBZ
- Martin van Gogh, directeur Hoogendoorn / Batenburg Techniek
- Karel Luyben, rector magnificus emeritus TU Delft
- Adri Bom-Lemstra, gedeputeerde Provincie Zuid-Holland
- Saskia Bruines, wethouder Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs gemeente Den Haag,
- Barbara Kathmann, wethouder Economie gemeente Rotterdam, voorzitter commissie Economisch Vestigingsklimaat MRDH

Bedrijfsleven:

- Jaap Bierman, algemeen directeur HTM
- Allard Castelein, president-directeur Havenbedrijf Rotterdam
- Peter Goedvolk, ondernemer
- Jac Gofers, Founder/CEO Promolding
- Rob Hamer, VP Agri-Food External Affairs Unilever
- Dave vander Heyde, CEO Royal IHC
- Arnaud de Jong, CEO Airbus Defence and Space Netherlands
- Marc van der Linden, CEO Stedin
- Bart Smolders, directeur mobility Siemens Nederland
- Steven Soederhuizen, Vice President Aerostructures GKN-Fokker ASEA
- Jan van der Wel, CEO Technolution
- Jos van Winsen, directeur Shell Pernis en Moerdijk
- Bart van Zijll Langhout, VP strategic alliances Janssen EMEA & Janssen the Netherlands Campus Lead

Kennisinstellingen:

- Kristel Baele, voorzitter CvB Erasmus Universiteit Rotterdam
- Hester Bijl, vice-rector magnificus Universiteit Leiden
- Leonard Geluk, voorzitter CvB Haagse Hogeschool
- Tim van der Hagen, rector magnificus TU Delft
- Pierre Heijnen, voorzitter CvB ROC Mondriaan
- Pancras Hogendoorn, lid RvB Leids Universitair Medisch Centrum
- Paul de Krom, voorzitter RvB TNO

Overheid:

- Marja van Bijsterveldt, burgemeester gemeente Delft
- Wouter Kolff, burgemeester Dordrecht en voorzitter Drechtsteden
- Henri Lenferink, burgemeester gemeente Leiden
- Liesbeth Spies, burgemeester Alphen a/d Rijn, mede namens Gouda en Woerden